

**P R E S Ă ,
Î N V Ă Ţ Ă M Ă N T**

FIGURI LUMINOASE ALE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI DÂMBOVIȚEAN. D. P. CONDURĂȚEANU ȘI C. ALESSANDRESCU — REVIZORI ȘCOLARI

Florica Deftu

D. P. Condurățeanu s-a născut la 1848, în județul Prahova. Își face pregătirea ca un foarte bun elev la seminarul de pe lângă Episcopia Buzăului. Dă concurs și este numit la Vălenii de Munte în 1870, iar după 4 ani îl găsim la Târgoviște ca institutor la Școala primară nr. 1 până în 1885, timp în care este și profesor de cânt în anul școlar 1875—1876 la gimnaziul „Ienăchiță Văcărescu“ din localitate.

După 1885 trece ca director la Școala generală nr. 2 băieți din Târgoviște, până în 1889. După aceea își desfășoară activitatea ca revizor școlar pentru județele Dâmbovița și Muscel timp de aproape 11 ani, până în 1901, când iese la pensie.

Figură impunătoare, dascăl meritos și respectat,¹ membru al Societății Regale de Geografie, a luat, după cum se știe, premiul Academiei pentru primul dicționar geografic și întocmește harta și manualul de geografie ale județului Dâmbovița. A îndrumat cu prestigiu activitatea didactică în satele din județul nostru, până a ieșit la pensie, în 1901, la vârsta de 52 de ani. Moare în anul 1908 la Târgoviște, unde este și înmormântat.

În calitate de revizor școlar îl găsim notându-și impresiile în registrele de inspecții la școlile din comunele și satele județelor pe care le vizitează, multe dintre ele chiar de câteva ori pe an. Acolo unde constată că este necesar să se intervină pentru impulsionarea

1 I. Negoescu, *Istoria școalelor din Târgoviște*, 1933, p. 50—55.

activității pe linie material-administrativă la construcția și repararea școlilor, dotarea cu material didactic sau combustibil, cât și pe linie didactică, o făcea imediat, iar pentru a-și da seama dacă unele constatări negative au fost „accidente“ pentru învățătorii respectivi, revenea de mai multe ori în localitate.

În perioada 1893—1900, îl întâlnim frecvent, în alternanță cu C. Aléssandrescu, inspectând școlile din comunele: Aninoasa, Căndești, Dragomirești, Comișani, Săteni, Doicești, Izvoarele, Lazuri, Ocnița, Pietrari, Râul Alb sau Viforâta. Constatăm o mare grijă pentru calitatea pregătirii învățătorilor, urmăriindu-i dacă studiază cărți sau reviste metodico-pedagogice și trebuie să spunem că cei mai mulți dintre aceștia făceau lecții interesante și accesibile înțelegerii elevilor, studiau manualul de gramatică al lui Costescu sau *Îndrumările pentru învățământul primar*.

În cadrul inspecțiilor, urmărea mai ales pregătirea elevilor, îndeosebi asupra modului cum răspund și calculează la aritmetică, cum citesc cu intonație și dacă înțeleg ce citesc, ca și modul de rezolvare a cugetării și exprimarea corectă a ceea ce învață elevii.

La școala din Gorgota, în 1896, revizorul îi mulțumea învățătorului Gr. Constantinescu pentru „lecțiile pe care le realiza, obținând un progres de toată lauda“². Cereă învățătorului D. Marian de la școala din Căndești, în 1893 sau la Pietrari, în 1895, învățătorilor Iosif Rădulescu și M. Teodorescu să rezolve cu copiii probleme luate din viața practică, mai ales la clasa I și a II-a. Să le dea „să execute pe placă și pe hârtie schițe de planuri și hărți ale școlii sau comunei natale, realizând un învățământ intuitiv și experimental“³, oferind prin exemple imediate posibilitatea ca elevii singuri să poată descifra unele informații luate din tradiția locală. La școala din comuna Izvoare, în inspecția de la 14.XII.1900, era mulțumit

2 Arhivele Statului, Filiala jud. Dâmbovița, fond Revizoratul școlar, dosar 7/1896.

3 Idem, dosar 3/1893.

că „noul învățător, C. D. Ionescu, îi învăța pe copii cântece naționale și școlare pe care le executa foarte bine, folosind dialogurile“. Făcea lecții cu pricepere, respectând programa, dar îi reproșa că „nu folosește spațiul suficient, recomandându-i să facă dintr-o cameră pe care o ținea ocupată pentru lucrări ale elevilor o cancelarie împodobită cu material didactic luat de la „Casa Școalelor“⁴. Îi recomanda să ceară primarului teren pentru grădinărit și pomicultură pentru practica agricolă. Pentru a realiza toate aceste recomandări, i se cerea să se stabilească în comună pentru a nu se mai deplasa zilnic la Sturzeni, în comuna Priboiu. Aceleași recomandări le făcea și învățătorului Iosif Rădulescu, de la Pietrari, care făcea naveta la Voinești. Acestuia îi recomanda în 1900, să „înființeze o cantină școlară pentru elevii săraci din cătunele îndepărtate, folosind sumele repartizate de către revizorul școlar din fondul cantinelor; de asemenea, să înființeze o societate de încurajare și sprijinire a industriei casnice, plantând grădina școlară.

Învățătorului Iosif Rădulescu de la Pietrari îi recomandă obligativitatea învățământului, conform legii, pentru a-i determina pe părinți să-și lase copiii la școală.

Lipsa de combustibil era semnalată nu numai aici, ci și la școala din Aninoasa, Comișani, Dragodănești, Izvoare, Lazuri, Râul Alb, Viforâta, în perioada 1893—1900.

Necesitatea introducerii lucrului manual este semnalată la toate școlile satești din județ. Doar la Ocnița, în 1894, revizorul aprecia faptul că învățătorul Toma Popescu, îi obișnuiește pe copii cu „sculptură plană din lemn“⁵.

Alte indicații metodice date în această perioadă (1893—1900) se refereau și la modul cum trebuie să fie ținută arhiva, materialul și zestrea didactică, care, în unele școli, erau sau la învățător acasă, sau risipite pe la primărie, sau înghesuită în catedră, „multe cu foi rupte

4 Idem, dosar 10/1894.

5 Idem, dosar 8/1896.

sau chiar roasă de șoareci⁶. La școlile din Aninoasa și Viforâta „autoritățile nu au dat de mult pe aici” — nota revizorului de la 18. I. 1894 și de aceea „lemnele nu sunt aduse”, iar „broasca de la ușă e stricată, ușa care dă chiar afară, în curte și de aceea am găsit multă apă, noroi pe jos, în clasă, ceea ce face aerul infect, expunând pe copii la boli”, copiii tușesc sau sunt bolnavi de friguri⁷.

În recomandările făcute se constată că și în septembrie 1894, în decembrie același an și la 25 mai 1895 nu s-a realizat nimic din ceea ce se recomandase la prima inspecție și anume „să se facă o polată în fața ușii ca să nu se mai deschidă direct afară”, ceea ce cauza mult rău. Această situație nu se remediază nici până la finele secolului trecut, deși primarul promisese să rezolve cele indicate. La Viforâta, nota în 1894, că „nu s-a schimbat prea mult de la inspecția de anul trecut, iar marea strâmbătură a localului face ca disciplina să se mențină greu și la scris copiii să întâmpine dificultăți⁸”.

La unele școli revizorul constată aspecte negative pe linie didactică și, de aceea, în registrele de inspecție indica unor dascăli de la școala din Dragodănești să controleze caietele elevilor, să le dea teme sau compuneri, mici exerciții gramaticale sau probleme, recomandând să se depună stăruință la scris și la desen. Inspectând 6 ani la rând școala din Comișani, în 1896 revizorul Condurățeanu arăta că „elevii sunt slab pregătiți la toate materiile, pentru că învățătorul nu prea citește de ale școlii”. La școala din comuna Izvoarele îi recomandă învățătorului să nu mai lase copiii să recite cuvânt cu cuvânt la istorie și la geografie⁹, lecțiile să nu fie învățate numai oral, ca orice studiu de memorie, ci să-i facă pe elevi să spună ideile cu cuvintele lor, dezvoltându-le mai mult judecata și memoria „să deseneze singuri hărți în caietele lor¹⁰”. „Modul de predare nu

6 Idem, dosar 5/1893.

7 Ibidem.

8 Idem, dosar 8/1893.

9 Idem, dosar 6/1893.

10 Idem, dosar 8/1893.

mi-a plăcut“, nota în 1894 Condurățeanu, de aceea recomanda învățătorului I. Dumitrescu, „să se ocupe de toți elevii simultan și nu individual, să nu stea cu spatele la unii elevi, pentru că ceilalți fac fel de fel de neorânduieli, așa încât vai de ea de atențiune sau disciplină“¹¹. La școala din Ocnița se recomandă ca grija învățătorului să se îndrepte mai ales asupra clasei I — la limba română, pentru a-i face pe elevi „să vorbească ușor și bine“¹².

Un alt aspect urmărit în cadrul inspecțiilor este cel ce se referă la prezența copiilor, care la cele mai multe școli era slabă, fie din cauza reținerii pentru diferite munci de către părinții acestora, fie din cauza bolilor ce bântuiau satele județului, ca frigurile, tusea măgărească, variola, scarlatina, febra tifoidă, sau râia, recomandând cu medicul județului măsurile ce se impuneau de ajutor, curățenie și dezinfecție strictă în școli, conform indicațiilor medicale corespunzătoare, mergând chiar până la suspendarea cursurilor.

În 1899, la școala din comuna Lazuri se arată că localul e în paianță, rău construit, friguros și impropriu pentru cursuri, curățenia nu este făcută cum trebuie pentru că „servitorul este plătit doar cu 4 lei pe lună“. „Ferestrele rău ajustate, frigul și vântul intră în școală prin ele fără rezistență, mai ales că azi e ger cumsecade“¹³.

Dar cea mai tristă constatare spune mult mai mult asupra modului larg în care erau văzute problemele învățătorului de către D. P. Condurățeanu — probleme pe care le-a urmărit și cunoscut îndeaproape în ultimul sfert de veac. De asemenea, ele constituie prilej de înțelepciune și de învățatură pentru urmași privind preocuparea pentru legarea activității științifice cu practica în învățământ.

Târgoviștean prin adopțiune, C. Alessandrescu se naște în 1836 la Râmnicu Vâlcea, unde urmează școala primară. Spunem probabil,

11 Idem, dosar 10/1894.

12 Idem, dosar 11/1896.

13 Idem, dosar 10/1893.

deoarece data de mai sus este dedusă din analiza amplei sale activități, precum și din perioadele de slujire a învățământului.

O primă știre despre institutorul C. Alessandrescu o avem din lucrarea „Istoria școalelor din Târgoviște” a profesorului I. Negoescu, care notează ca dată de naștere anul 1886¹⁴, continuând să prezinte aspecte din activitatea lui C. Alessandrescu. Acesta este o vreme elev la liceul Sf. Sava din București, obținând o bursă prin concurs, unde nu rămâne până la terminarea studiilor, ci vine la Târgoviște, în 1874, odată cu Condurățeanu, amândoi numiți institutori la Școala nr. 1 băieți din localitate. În anul 1883, C. Alessandrescu este numit revizor școlar al județului Dâmbovița, apoi la Muscel și Dolj¹⁵. Revizorul C. Alessandrescu moare în 1909. A desfășurat o bogată activitate nu numai de îndrumare și control, dar și ca autor de manuale școlare, hărți geografice ale județelor Dâmbovița, Muscel și Dolj. Harta județului Dâmbovița era mereu solicitată revizorului școlar între ani 1883—1887 de către dirigintele școlii din comuna Glodeni, reclamând Primăria că nu o cumpără, „deși e foarte necesară pentru învățarea cu înlesnire și succes a geografiei județului”.

Pentru activitatea și pasiunea sa de cercetător C. Alessandrescu a fost apreciat ca un apropiat colaborator al Ministrului Instrucțiunii Publice și Culturii — Spiru Haret. De asemenea, a condus și revista târgovișteană „Armonia” și a publicat piese, nuvele, poezii și articole de interes general și didactic, colaborând și la Dicționarul geografic al județului Prahova, publicat în 1897 și premiat de Societatea geografică română¹⁶. Așadar, o activitate plină de glorie nu numai în domeniul științific, ci și de îndrumare și control al școlilor din comunele Aninoasa, Lazuri, Căprioru, Tătărani, Cândești, Dragodă-

¹⁴ În lucrarea lui I. Negoescu, *Istoria școalelor din Târgoviște*, anul de naștere al institutorului C. Alessandrescu apare 1886, în loc de 1836, deci este o greșeală de tipar.

¹⁵ I. Negoescu, op. cit., p. 53—54.

¹⁶ Ibidem.

nești, Comișani, Gorgota, Izvoare, Ocnița, Pietrari, Râu Alb, Vișnița, în perioada 1893—1901.

După anul 1901, nu mai apare în registrele de inspecții, unde și-a notat cu răspundere, conștiinciozitate și competență părerile despre calitatea pregătirii și calitatea învățătorilor și mai ales despre metodele folosite de aceștia pentru a transmite, forma și de a dezvolta facultățile intelectuale ale copiilor. Dar el se interesa despre copii și sub aspect social, notând faptul că vin la școală „desculți, săraci, prost îmbrăcați și murdari, unii palizi și bolnavi de variolă, tuse, scarlatină, febră tifoidă”¹⁷.

Iată, de exemplu, la școala din Aninoasa era mulțumit de d-l Mateescu, „un vechi și iscusit învățător, care pune pricepere și stăruință, folosind metode potrivite în pregătirea elevilor, ce știu să dezlege cu înlesnire diferite probleme, să citească frumos, înțelegând ceea ce spun”¹⁸. La școala din comuna Dragodănești nota: „copiii sunt pătrunși de cele învățate prin atăruința învățătorului D. Rădulescu”, căruia îi recomandă totuși să activeze elevii de la clasa a IV-a la obiectul aritmetică, pregătindu-se el însuși, citind diferite reviste de specialitate.

După 1893, inspectând școala din comuna Pietrari arată că elevii răspund bine la clasa condusă de învățătorul diriginte M. Teodorescu, care studiază și reviste didactice, cum ar fi „Gramatica” de Costescu. Îi recomandă totuși învățătorului să insiste „asupra declinărilor și conjugărilor și asupra exercițiilor intuitive”¹⁹. Iar la școala din Râu Alb, în 1897, menționa progresul obținut de către învățătorul Ilie Popescu, apreciind chipul cum expune și se prezintă în fața elevilor, care, la rândul lor, „lucrează cu înlesnire pe tablă și în caietele geografice”. La fel de mulțumit a rămas revizorul C. Alessandrescu de învățătorul I. Dumitrescu de la școala din comuna

17 Arhivele Statului, Filiala jud. Dâmbovița, dosar 6/1898.

18 Idem, dosar 4/1893.

19 Idem, dosar 9/1894.

Izvoare²⁰, care deși e „în prag de pensie, își dă silința pe cât îl ajută puterile de a corespunde misiunii sale“. Cu toate că nu avea școală specială, totuși, „timp de mai bine de 30 de ani a scos mulți copii ce știu carte, grație răbdării cu care acest vechi învățător a lucrat în cursul îndelungatei sale cariere“²¹. Totuși, indica pentru cei ce vor veni după ce se va pensiona respectivul învățător, ca aceștia să se ocupe mai mult de rezolvarea de probleme cu copiii.

La Căprioru-Tătărani, inspectând școala în 1897²², revizorul nu era mulțumit de pregătirea copiilor, din cauza deselor schimbări ale dascălilor, ca și la școala din Căndești, după ce a decedat învățătorul I. Marian, s-au succedat și aici mulți suplinitori. Totuși, revizorul C. Alessandrescu își exprima încrederea în noul învățător Ilie Mihăilescu, care „depune stăruință pentru ca în termen scurt să parcurgă materia din anul trecut“²³. Revenind la aceeași școală din Căndești în anul 1897, nota în registrul de inspecții că respectivul învățător I. Mihăilescu, prin lecțiuni interesante și atrăgătoare i-a pregătit pe copii bine, dovadă răspunsurile acestora. Copiii, „erau inițiați și în tainele creșterii gândacilor de mătase“, această școală fiind printre primele școli sătenești care în această perioadă introduseseră activități la lucrul manual.

Pregătirea elevilor la școala din comuna Lazuri era slabă, materia nu se predase decât jumătate, la 20 decembrie 1895, de aceea, elevii nu au cunoștințe corespunzătoare, caietele de teme erau murdare, ca și copiii și localul școlii. După 1897, venind un alt învățător, C. Dumitrescu, constată că s-au făcut progrese, de aceea spera să meargă mai bine, „pentru că noului învățător nu-i lipsesc nici cunoștințele, nici metoda folosită“²⁴. Dar acesta sta doar un an și, după 1897, iarăși se succed la catedră învățătorii suplinitori, care nu se mai

20 Idem, dosar 10/1894.

21 Ibidem.

22 Idem, dosar 11/1897.

23 Idem, dosar 11/1896.

24 Idem, dosar 12/1893.

ocupă de școală și nici de pregătirea elevilor, despre care Alessandrescu spunea că „citesc monoton și fără înțeles și la aritmetică sunt slab pregătiți”²⁵. Materia nu au parcurs-o nici jumătate. De-abia după 1899, venind un vechi și destoinic învățător, C. Mușat, i se recomandă să introducă ordine la predarea lecțiilor, conform programei, să-i obișnuiască pe elevi să răspundă numai când sunt întrebați, iar învățătorul să continue să se pregătească pe linie metodică, citind lucrări de specialitate. La fel și la școala din Vîforâta²⁶ elevii erau prost pregătiți la gramatică din cauza schimbării învățătorului. În vizitele sale la școlile satești din județul Dâmbovița, revizorul C. Alessandrescu se ocupa și de a stabili, împreună cu oficialitățile comunelor, locul cel mai potrivit pentru a construi noi spații de învățământ, la Cornești în 1897 sau la Ocnița în 1896, comune care de-abia după 1900 vor avea școli tip, dotate cu mobilier corespunzător.

Aceasta este o altă fațadă a activității ample desfășurată de revizorul C. Alessandrescu în județul Dâmbovița.

FIGURES REPRÉSENTATIVES DE L'ENSEIGNEMENT DE DÂMBOVITZA: D. P. CONDURĂȚEANU ET C. ALESSANDRESCU — INSPECTEURS DES ÉCOLES ÉLÉMENTAIRES

RÉSUMÉ

L'article présente les remarquables figures de l'enseignement de Dâmbovitza D. P. Condurățeanu et C. Alessandrescu, pendant les moments les plus représentatifs de leur activité d'instituteurs et d'inspecteurs des écoles élémentaires.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Idem, dosar 12/1899.

